

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

VPLIV ISLAMA NA DELOVANJE EVROPSKE UNIJE

BETI ORAŽEM

IZJAVA

Študentka Beti Oražem izjavljam, da sem avtorica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisala pod mentorstvom mag. Sonje Šlander Wostner in da dovolim objavo na spletni strani fakultete.

V Ljubljani, dne _____ .

Podpis:

_____

KAZALO

UVOD	1
1. EVROPSKA UNIJA	2
1.1. KAJ JE EVROPSKA UNIJA IN OPREDELITEV NJENEGA DELOVANJA	2
1.2. ČLANICE EVROPSKE UNIJE, KANDIDATKE ZA ČLANSTVO TER POGOJI	3
1.3. VEROIZPOVED ČLANIC EU	5
2. OPREDELITEV VER IN POVEZAVA EVROPE Z MUSLIMANSKIM SVETOM	6
2.1. OPREDELITEV ISLAMA	6
2.2. ISLAM PRI POSLOVANJU	6
2.3. KRŠČANSTVO	8
2.4. KRŠČANSTVO IN ISLAM	9
2.5. EVROPA IN MUSLIMANSKI SVET	9
3. VPLIV RAZLIČNOSTI VER NA DELOVANJE EVROPSKE UNIJE	9
3.1. ODNOS EVROPE DO MUSLIMANOV	10
3.2. ZAKONSKA ZAŠČITA EVROPSKE UNIJE PRED DISKRIMINACIJO DRUGAČNE VEROIZPOVEDI	12
3.3. MOREBITNE NASTALE OVIRE IN REŠITVE	13
4. PRIDRUŽITEV TURČIJE KOT NAJVEČJE ISLAMSKÉ DRŽAVE V EVROPSKO UNIJO	14
4.1. EKONOMSKI PODATKI TURČIJE	14
4.2. TURČIJA NA POTI V EU IN ODNOSI TURKOV DO EVROPE	17
4.3. RAZLIČNI POGLEDI NA VSTOP TURČIJE V EU IN ANKETE MED PREBIVALSTVOM V EVROPI	19
4.4. POROČILO EVROPSKE KOMISIJE O ZMOGLJIVOSTI VKLJUČITVE TURČIJE V EU	21
SKLEP	23
LITERATURA IN VIRI	25

UVOD

To delo nastaja v času, ko naša država predseduje Evropski uniji, kar me je še dodatno opogumilo, da sprejem iziv in se spopadem z eno od težav Evropske unije. To leto pa je tudi leto, katerega je Evropska unija proglasila za leto Medkulturnega dialoga. Pred nami je zanimivo leto, v katerem se bomo med članicami Evropske unije in tudi čez naše meje še bolj naučili in poizkusili sprejeti vse drugačne in poiskali pravi medkulturni dialog. Že v zgodovini sveta so se skoraj vse vojne začele zaradi nerazumevanja drugače mislečih ljudi z drugačno kulturo in vero. Vendar spoznanja, da so temelji vseh ver na nek način identični in da sedaj prevladuje teza, da so vse religije in vere nastale iz ene ter se potem prilagodile kulturi življenja ljudi, nas vidno vodi naprej po poti enakosti, vendar utvara, da bo nekoč zavladata sinergija med vsemi verami in verujočimi ljudmi, je utopija. Ni pa utopija, da večina ljudi strmi k sožitju vseh ljudi in da se vedno bolj zavedamo pomembnih stvari, katerih se lahko naučimo in pridobimo drug od drugega, zato je teza, da se bomo nekoč naučili živeti s popolnim razumevanjem drugačnosti in to sprejeti, bolj realna. Evropska unija je integracija, v kateri je sedaj združenih že 27 članic in vsaka članica ima zelo raznoliko veroizpoved svojih prebivalcev, kar bom v svojem delu tudi prikazala, vendar pa nobena od njih nima kot večinsko veroizpoved prebivalcev muslimansko vero. Ena največjih držav sveta, ki ima le to, je Turčija, katera se pa žal že dolga leta trudi postati polnopravna članica Evropske unije, vendar ji zaenkrat še ni uspelo. Največ ljudi vidi islam, kot zelo agresivno vero, vendar pa je to iznakašen pogled, ki so si ga ljudje ustvarili zaradi dogodkov, kot so teoristični napadi na USA in tudi nekaterih držav evropske unije. Vendar pa so ljudje, ki so to storili, fanatiki islama, ki pa jih najdemo v vsaki veri. Zato ima večino ljudi slabo mnenje o islamu tako kot o muslimanih, vendar se ne zavedajo, da ljudje sprejmejo svojo vero, ko so še otroci in z njo rastejo ter živijo.

Cilj mojega dela je pokazati možnosti, da Evropska unija z nadaljnjim povezovanjem in sprejemanjem novih članic različnih ver razširi območje miru, stabilnosti in prosperitete. Da postane vodilna integracija z največjim znanjem in zavedanjem o sožitju ver in pokaže, da tudi islam ni nič drugega kot ena izmed ver tega sveta, katero je potrebno sprejeti in jo spoštovati kot vse ostale. Želim prikazati tudi morebitne napake Evropske unije, ki jih je naredila v dosedanem procesu in povzeti, da se vedno najde način za sožitje.

V prvem poglavju opisujem Evropsko unijo kot integracijo in opišem njeno delovanje. Drugo poglavje govori o islamu, kako je nastal, kakšna so njegova prepričanja ter prikažem razlike med islamom in kršansko vero, ki je večinska vera Evropske unije. Tretje poglavje vam prikazuje vpliv različnosti ver na delovanje Evropske unije. V petem poglavju obravnavam pridružitve Turčije kot največjo muslimansko državo v Evropsko unijo. V šestem sklepnem delu pa povzemam celotno delo in poizkušam prikazati čimboljše rešitve za sožitje vseh držav sveta in kako sprejeti islam ter pokazati, da ni tabu tega sveta.

1. EVROPSKA UNIJA

Evropska unija je ekonomska integracija, v katero se pridružujejo države, katere del svojih suverenih pravic prenesejo na neodvisne institucije, ki zastopajo tako nacionalne kot skupne evropske interese. V tem poglavju bom predstavila Evropsko unijo in njeno delovanje, predstavim njene članice in države kandidatke ter bom opisala pogoje za članstvo v Evropski uniji in prikazala veroizpoved posameznih članic.

1.1. KAJ JE EVROPSKA UNIJA IN OPREDELITEV NJENEGA DELOVANJA

Lepota evropske arhitekture, ki nastaja že od sredine dvajsetega stoletja, je v njeni izvirnosti in preprostosti (Moussis, 1999, str. 26).

Nizozemsko mesto Maastricht je 10.12.1991 postalo kraj rojstva EU, saj je takrat Evropska skupnost, v kateri je sodelovalo 12 držav, postala Evropska unija. Gospodarska unija je prerasla v politično, hkrati pa z zagotavljanjem državljanstvih in človekovih pravic EU tudi v zavesti njenih prebivalcev vse bolj postaja unija državljanov (Sever M. in Sever V., Sankovič, 2004, str. 10). Maastrichtska pogodba je ustanovila Evropsko unijo na treh stebrih (Sever M., Sever V., Sankovič, 2004, str. 12):

- evropske skupnosti, skupna zunanja in varnostna politika, sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.
- uvedla državljanstvo Evropske unije, ki ne nadomešča nacionalnega državljanstva, temveč ga dopolnjuje. Vsakdo, ki ima državljanstvo države članice, je hkrati državljan unije.
- uvedla gospodarsko in denarno unijo, oziroma ekonomsko in monetarno unijo.
- uvedla enotno denarno valuto za polnopravne članice Evropske unije evro.

Evropska unija ni zvezna država, kot so to Združene države Amerike. Prav tako tudi ni samo organizacija za sodelovanje med vladami, kot so to Združeni narodi. Pravzaprav je edinstvena. Države, ki sestavljajo Evropsko unijo, ostanejo neodvisne suverene države, vendar svojo suverenost združujejo, da pridobijo moč in svetovni vpliv, kakršnih nobena od njih ne bi mogla imeti samostojno. Združevanje suverenosti v praksi pomeni, da države članice del svojih pooblastil pri odločanju prenesejo na skupne evropske institucije, ki so jih ustanovile, tako da se o posebnih zadevah skupnega interesa lahko demokratično odloča na evropski ravni (Sever M. in Sever V., Sankovič, 2004, str. 13).

Na splošno so v proces odločanja Evropske unije, in zlasti v postopek soodločanja, vpletene tri glavne institucije, in sicer evropski parlament, ki zastopa državljane Evropske unije, ti pa ga neposredno volijo, svet Evropske unije, ki zastopa posamične države članice in evropska komisija, ki se zavzema za interese unije kot celote (Sever M., Sever V., Sankovič, 2004, str. 13). S temeljnimi pogodbami treh evropskih skupnosti je bil zastavljen cilj *gospodarskega združenja*, ki pa naj bi bil predhoden, glavni cilj naj bi bil *politična združitev* Evropske unije (Šinkovec, 1996, str. 17).

Ta »institucionalni trikotnik« oblikuje politike in zakone, ki se uporabljajo po vsej Evropski uniji. Načeloma predlaga nove zakone komisija, parlament in svet pa jih sprejemata. Obstajata še dve instituciji, ki igrata ključno vlogo: Sodišče evropskih skupnosti, ki varuje evropska načela pravne države in Evropsko računsko sodišče, ki preverja financiranje dejavnosti unije (Sever M., Sever V., Sankovič, 2004, str. 13).

Pooblastila in naloge institucij so zapisana v pogodbah, ki so temelj za vse, kar počne Evropska unija. Določajo tudi pravila in postopke, ki se jih morajo institucije Evropske unije držati. O pogodbah se dogovorijo predsedniki držav in vlad vseh držav Evropske unije, nato pa jih ratificirajo nacionalni parlamenti. Poleg teh institucij deluje v okviru Evropske unije še vrsta drugih organov, ki imajo posebne vloge (Sever M., Sever V., Sankovič, 2004, str. 13).

1.2. ČLANICE EVROPSKE UNIJE, KANDIDATKE ZA ČLANSTVO TER POGOJI

Pri izgradnji Evrope sodelujejo vsi Evropejci: gospodinja, ki polni košarico z izdelki z vseh štirih koncev Evropske unije,[...]. Vsi so del velike hiše, ki se ji reče Evropa, ne da bi kaj dosti razmišljali o tem (Moussis, 1999, str. 52).

Evropska unija zavzema 27 držav članic z 493 milijoni prebivalcev (<http://sl.wikipedia.org/>). Če bi naredili primerjavo, bi se pokazalo, da predstavljajo države članice največjo gospodarstvo po BDP, sedmo največje ozemlje po površini (4.336.790 km²) in tretje največje prebivalstvo na svetu. Evropska unija samo sebe označuje kot družino demokratičnih evropskih držav. Meje držav članic so skupne z mejami enainvajsetih drugih narodov.

Na spletni strani (http://europa.eu.int/index_si/) najdemo podatke o širitvi, ki je potekala, kakor sledi:

- 25.03.1957 Belgija, Francija, Zahodna Nemčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, te članice so ustanovne članice.
- 01.01.1973 Danska, Irska, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske.
- 01.01.1985 Grčija.
- 01.01.1985 Grenlandija, izstopi po podelitvi samouprave od Danske. Grenlandija, ki ji je Danska leta 1979 podelila samoupravo, je izstopila iz Evropske skupnosti leta 1985, po izvedbi referendumu.
- 01.01.1986 Portugalska, Španija.
- 3.10.1990 Nemška demokratična republika pristane kot del združene Nemčije v Evropski skupnosti.
- 01.01.1995 Avstrija, Finska, Švedska.
- 01.05.2004 Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija.
- 01.01.2007 Bolgarija, Romunija.

Kandidatka za članstvo Turčija, članica Nata, ki ima že dolgo sklenjen pridružitevni sporazum z Evropsko unijo, je za članstvo zaprosila leta 1987. Evropska unija je zaradi njene geografske lege in politične zgodovine dolgo oklevala, preden je pozitivno odgovorila na njeno prošnjo za začetek pogajanj o pristopu. Evropski svet je oktobra 2005 vendarle odprl pogajanja o pristopu s Turčijo. Obenem je Evropska unija začela pogajanja s Hrvaško, še eno državo kandidatko. Države, ki so večinoma pripadale nekdanji Jugoslaviji, stremijo k Evropski uniji, ker bi rade pospešile svojo gospodarsko obnovo, izboljšale medsebojne odnose, v katere so zarezale etnične in verske vojne ter utrdile svoje demokratične ustanove. Evropska unija je novembra 2005 podelila status „države kandidatke“ nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji. Med druge morebitne kandidatke se uvrščajo Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora in Srbija.

Pogoji za članstvo so naslednji:

- Zakonske zahteve: Evropsko združevanje je že od nekdanj politični in gospodarski postopek, odprt za vse evropske države, ki so pripravljene podpisati ustanovitvene pogodbe in prevzeti celotno zakonodajo EU. Člen 237 Rimske pogodbe pravi, da lahko »vsaka evropska država zaprosi za članstvo v Skupnosti«. Člen F Maastrichtske pogodbe dodaja, da imajo države članice »sisteme vladanja, [...] temelječe na načelih demokracije«.
- »Københavnska merila«: Evropski svet je leta 1993, po prošnjah nekdanjih komunističnih držav, da bi se pridružile Uniji, določil tri merila, ki jih morajo izpolnjevati za članstvo, in sicer morajo nove članice pred pridružitvijo imeti:
  - stabilne institucije, ki lahko zagotavljajo demokracijo, pravno državo, spoštovanje človekovih pravic ter spoštovanje in zaščito manjšin;
  - delujoče tržno gospodarstvo in sposobnost, da prenesejo pritisk konkurence in se soočijo s tržnimi silami znotraj Unije;
  - sposobnost prevzema obveznosti, ki izhajajo iz članstva v EU, vključno s prizadevanji za cilje Unije. Imeti morajo javno upravo, ki je sposobna uporabljati in izvrševati zakonodajo EU v praksi.

Med pristopnim procesom vsako državo kandidatko in Evropsko komisijo, ki zastopa EU, se opravijo pristopna pogajanja. Po koncu teh pogajanj morajo obstoječe države članice na zasedanju Sveta soglasno sprejeti odločitev, da se nova država lahko pridruži EU. Evropski parlament mora dati privolitev z absolutno večino svojih članov. Nato morajo države članice in države kandidatke ratificirati vse pristopne pogodbe v skladu z lastnimi ustavnimi postopki. V letih, ko potekajo pogajanja, države kandidatke prejemajo pomoč EU, da bi lažje gospodarsko napredovale (Evropa v 12. poglavjih, 2006, str.13).

Čeprav je Evropska unija nastala z namenom, da doseže politični cilj – mir, je skrivnost njenega uspeha in dinamičnosti pravzaprav gospodarstvo.

Delež prebivalstva v državah EU postaja iz leta v leto nižji v primerjavi s svetovnim prebivalstvom. Zato je nujno, da te države še naprej nastopajo združeno, s skupnimi močmi, če naj zagotavljajo gospodarsko rast in dosegajo raven konkurenčnosti drugih večjih gospodarskih sil v svetu. Nobena država EU ni dovolj močna, da bi sama lahko uspešno tekmovala z drugimi državami na področju svetovne trgovine. Evropski enotni trg družbam ponuja nujno potrebno platformo za uspešno konkuriranje na svetovnih trgih. (Evropa v 12. poglavjih, 2006, str.5)

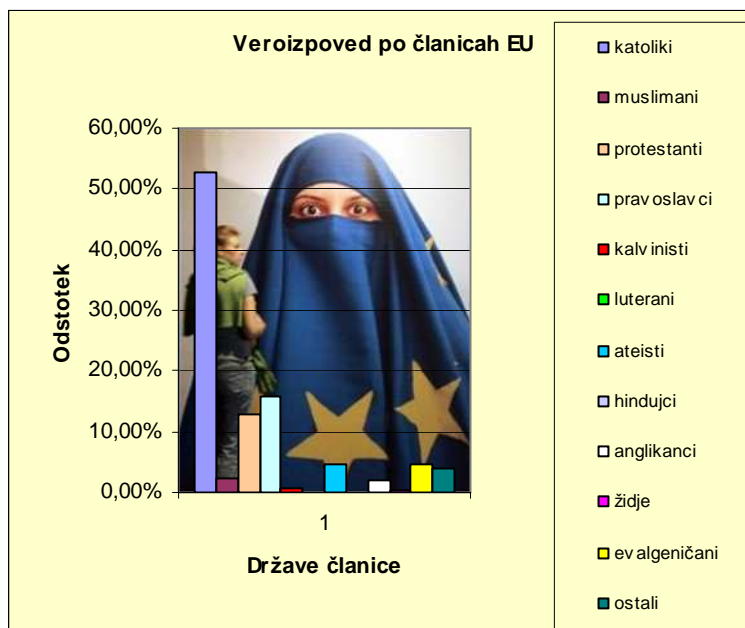
»Prvi koraki na poti do evropske enotnosti so bili storjeni, sedaj je treba s postopkom nadaljevati, dokler enotnost ne bo dosežena« (Evropska skupnost, 1993, str. 37).

1.3. VEROIZPOVED ČLANIC EU

Za kristjane se v celotni Evropi izreka okoli 550 milijonov ljudi, toda institucionalno krščanstvo je v padanju. Število katolikov se je po letu 1978 zmanjšalo za tretjino. Velik izziv statusu krščanstva predstavlja muslimanska skupnost, saj v Evropski uniji živi 13 milijonov muslimanov, največ skoraj 5 milijonov, v Franciji.

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije in Evropskega statističnega urada se je največ prebivalcev Evropske unije opredelilo kot katoliki, in sicer 52,82 odstotkov, 15,67 odstotkov prebivalcev se je opredelilo za pravoslavce, 13,01 odstotkov protestante. Kar 4,75 odstotkov prebivalcev 27 članic Evropske unije se je opredelilo kot neverujočih ljudi oziroma ateistov in sicer 4,75 odstotkov, 4,49 odstotkov prebivalcev se opredeljuje za evalgeničane, kot muslimani pa se je opredelilo le 2,34 odstotkov vseh anketiranih prebivalcev. V spodnjem grafu (slika 1) so grafično prikazani podatki, ki ponazorijo kako velik je razkorak med katoliki v primerjavi s preostalimi verami.

Slika 1: Grafični prikaz odstotka veroizpovedi v članicah Evropske unije

Vir: Tabela1, v prilogi 1; Surs, Eurostat, Lasten prikaz, 2008.

2. OPREDELITEV VER IN POVEZAVA EVROPE Z MUSLIMANSKIM SVETOM

Integracija je dvosmeren proces, v kateri živimo različno verujoči ljudje z različnimi kulturami in navadami. Vendar mora vsak verujoč prebivalec Evropske unije narediti vse za dobro vključevanje v širšo družbo, hkrati pa si morajo evropski politični voditelji še bolj prizadevati za spodbujanje vsebinskega medkulturnega dialoga. V tem poglavju bom opredelila katoliško in muslimansko vero, prikazala njune povezave in nasprotja ter povzela povezavo Evrope z muslimanskim svetom.

2.1. OPREDELITEV ISLAMA

Na svetu je okrog 1,3 milijarde muslimanov predvsem na Bližnjem vzhodu, severni Afriki in v nekaterih delih Azije. Največ muslimanov pa živi v Indoneziji. Islam je druga za krščanstvom najbolj razširjena religija na svetu, število vernikov pa se najhitreje povečuje. Arabci so večinoma muslimani. Večji delež kristjanov je v Libanonu, Egiptu, Siriji, Jordaniji. V zalivskih državah so tudi hindujske manjšine. »Islam ni nova religija, pomeni pokorščino Alahu dželelšanubu, vsemogočnemu bogu« (Bećirović, 2001, str. 11). Islam je sestavljen iz petih stebrov in dolžnost vsakega muslimana je izpolnjevanje le-teh: pričanje (aš-šahada), molitev (as-salaa), dajanje miloščine (az-zaka), post (as-sawm) in romanje (al-hađđ) (Al-Lahim, *The Principles of Islam*, 2003, str.). Islam namenja veliko pozornosti skrbi za revne, kar je po Hofstedeju ženska vrednota in zato arabske države ne sodijo med države z največjo stopnjo moškosti. Muslimanska sveta knjiga je Koran, ki ima 114 poglavij in 6666 ajetov. Ajeti v Koranu pokrivajo tri široka področja, kot so: znanost špekulativne teologije, etična načela in pravila človekovega obnašanja (Bećirović, 2001, str. 24).

Ta pravila se neposredno uporabljajo v vsakdanjem življenju, tudi poslovnem. Islam je vera tako na individualni kot na kolektivni ravni.

2.2. ISLAM PRI POSLOVANJU

Kadar poslujemo v islamski državi, ne glede na obliko vstopa na trg, je potrebno upoštevati različno razumevanje poslovnih konceptov. Na makro ravni je ekonomski rezultat oz. uspeh tisti, ki kaže glavno razliko med zahodnimi in islamskimi vrednotami. Pri večini tržno usmerjenih držav je merilo rezultata stopnja rasti gospodarstva, medtem ko islamska gospodarstva kot uspeh upoštevajo socialno pravičnost in enakomerno porazdeljenost dohodka (Referaty sk., *Exploring Islam and Business*, 2003, str.3). Muslimani verjamejo, da si nihče ne more resnično lastiti nečesa, saj vse lastništvo pripada Bogu. Pravica do dobička je dovoljena, velik je poudarek na pravičnem dobičku. Cilj dobička je zadovoljevati zaposlene v podjetju, bolj kot rast podjetja. Islamske države precej ščitijo pravice porabnikov (Referaty.sk., *Exploring Islam and Business*, 2003, str.). Koran predpisuje poslovno obnašanje na številnih področjih. Prepoveduje poslovanje z blagom, katerega uživanje je prepovedano za

muslimane. Številne poslovne aktivnosti so omejene. Pravičnost in legitimnost sta glavni vodili islamskega poslovanja (Referaty.sk, Exploring Islam and Business, 2003, str.).

Evropsko oz. neislamsko podjetje, ki namerava nastopati na islamsko-arabskem trgu, naj upošteva sledeče nasvete (Bećirović, 2001, str. 115):

- Predstavnik omenjenega podjetja mora poznati tamkajšnjo mentaliteto, navade ter temelje islamskega prava.
- Navadno se na arabskem trgu vedno nastopa z agentom, ki pozna tamkajšnje okoliščine in situacije.
- Odsvetuje se odpiranje lastnih predstavništev.
- Potrebno je vzajemno obiskovanje delegacij obeh podjetij (islamskega in neislamskega).
- Potrebna je potrpežljivost. Čisto nekaj navadnega je, če se po petih medsebojnih obiskih še ne sklene posla. Potrebno je veliko komunicirati tudi o splošnih temah in šele ko so vse morebitne ovire odstranjene, se lahko preide na posel.

Za izdelke pa je pomembno vedeti naslednje (Referaty.sk, Exploring Islam and Business, 2003):

- Zahodni poslovneži, ki poslujejo z arabskim svetom, se morajo osredotočiti na svoje izdelke, ki morajo res imeti predpisane lastnosti ter morajo biti sprejeti z nič ali zelo malo opozicije. Izdelki, katerih tehnološke značilnosti ne ogrožajo ali celo prispevajo k povečevanju tradicionalnih vrednot, bodo zagotovo sprejeti (Kaynak, 1986, str. 157).
- Vsak oglas mora natančno opisati in upodabljati izdelek.
- Tuja podjetja, ki vstopajo na islamske trge, se morajo zavedati, da so porabniki zelo ozaveščeni in morajo pri predstavitvi izdelkov paziti na protislovja pri lastnostih.

Skoraj vsak človek ima potrebo, da izmenja dobrine in s tem sklepa kupoprodajne pogodbe. Vendar pa poslovne transakcije, ki jih opravljajo muslimani, ne smejo nasprotovati islamskemu pravu. Pogajanja za blago oz. storitve, ki jih islam prepoveduje, so nesmiselna. Islam obravnava številne poslovne transakcije. V nadaljevanju predstavljam nekaj najpomembnejših. Prepoved nakupa in prodaje prepovedanega blaga: Islam prepoveduje kakršnokoli obliko poslovnih transakcij za blago oz. storitve, ki so po islamskem pravu na prepovedani listi. Prepoved velja za svinjino, meso poginjenih živali, opojne pijače, kipe, križe (El-Qaradawi, 1997, str. 331). Prepovedana je vsaka transakcija, ki bi lahko pripeljala do prepiranja ali spora na sodišču (ElQaradawi, 1997, str. 332).

Prepovedane so poslovne transakcije, pri katerih ne obstaja zagotovilo, da bo prodajalec dostavil izdelke, ki so že plačani. Npr. prepovedana je prodaja breje živali, sprejemanje denarja za ribe v vodi, ptice v zraku, katere nihče ni ulovil oz. še niso ulovljene. Prepovedana je prodaja nepremičnine, kjer obstaja kakršnakoli nevarnost, da pride do spora. Če pa je tveganje za določeno poslovno transakcijo običajno, prodaja ni prepovedana (Bećirović, 2001, str. 122). Trg je svoboden in potrebno je zadostiti zakonom ponudbe in povpraševanja. Kadar trgovci umetno ustvarjajo zaloge z namenom, da bi manipulirali s cenami, je potrebna

intervencija in splošni interes ima prednost pred takšnimi posamezniki. V tem primeru je nadzor cen dovoljen. Dovoljen je tudi, če vzpostavlja enakost med ljudmi. Prepovedan je nadzor cen, ki sili ljudi prodajati stvari po nesprejemljivi ceni za njih in se s tem odpovedati razumnemu zaslužku, ki ga je Bog dovolil (Bećirović, 2001, str. 123). Islam obsoja tiste, ki skušajo obogateti na račun skoposti, visokih cen ter pohlepa. Prepovedano je umetno zadrževati zaloge z namenom, da bi poskočile cene blaga (El-Qaradawi, 1997, str. 335). Trg, njegove cene in prodajo je potrebno pustiti svobodne, da bi odgovorili internim ekonomskim silam in naravni konkurenci brez manipulacije (Bećirović, 2001, str. 124). S posredništvom je v mnogih primerih olajšana poslovna transakcija za vsaj enega udeleženca. Je oblika povezovanja med kupci in prodajalci in je dovoljena. Posrednik ima pravico vzeti provizijo za svoje storitve kot fiksni ali proporcionalni znesek glede na obseg posla (Bećirović, 2001, str. 124).

2.3. KRŠČANSTVO

Krščanstvo ima po celotnem svetu okoli 2 milijardi vernikov. (Newinternationalist, 2007).

Krščanstvo je širilo svoj vpliv preko delovanja apostolov, z nazorom, da so vsi ljudje enaki ter s tem, da je sprejelo nekatere orientalske kulte, razširjene v takratnem rimskem imperiju (Borenstein et al., 1998, str. 8-11).

Krščanstvo je monoteistična religija, ki temelji na naukih Jezusa Kristusa. Kristjani verujejo, da je Jezus božji sin in odrešenik, ki je kot judovski mesija prišel na Zemljo, bil križan, umrl in tretji dan od mrtvih vstal, da bi s svojo daritvijo vse ljudi odrešil. Zaradi pomena Kristusove daritve za vse ljudi je simbol krščanstva križ. V dveh tisočletjih obstoja se je krščanstvo razcepilo na tri večje veje: katolištvo, protestantizem in pravoslavlje.

Krščanske vrednote so zapisane v desetih zapovedih (Aleksič, 1967, str.73-74):

- Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ki sem te izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti.
- Ne imej drugih bogov razen mene!
- Ne skrni imena svojega Gospoda, svojega Boga!
- Sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela, ne ti, ne tvoj sin, ne hči, ne hlapec, ne dekla, ne živina, ne tujec, ki biva znotraj tvojih vrat!
- Spoštuj očeta in mater!
- Ne ubijaj!
- Ne prešuštvuj!
- Ne kradi!
- Ne govori krivega pričevanja zoper svojega bližnjega!
- Ne želi hiše svojega bližnjega; ne želi žene svojega bližnjega, ne hlapca, ne dekle, ne vola, ne osla, ne ničesar, kar je tvoje bližnjega!

Kristjani nimajo strogih omejitev glede hrane in oblačil, kot jih imajo muslimani. Aktivni kristjani redno hodijo k mašam, lahko imajo samo eno ženo. Spoštovati morajo te zapovedi in

živeti skladno s krščanskim duhom, če hočejo priti v nebesa. V demokratičnih državah ni treba slediti tem naukom, saj imamo versko svobodo, ki določa, da si lahko vsak posameznik izbere svojo vero in jo tudi svobodno izraža. Tako je tudi država ločena od cerkve. Evropa je dedič krščanstva; v devetnajstem stoletju je nekaj takega ekumenskega duha religije dalo pečat njeni vesplošni nadvladi širom sveta (Densy, 1995, str. 134).

2.4. KRŠČANSTVO IN ISLAM

Devetdeset odstotkov Arabcev je muslimanov (Tayeb, 2000, str. 502). Potrebno je omeniti, da je veliko nesoglasij med muslimani in kristjani. Prvo je že v samem verovanju, muslimani še vedno zares verjamejo v pekel. Muslimani priznavajo Mohameda za preroka, kristjani pa ne. Kristjani imajo Jezusa za božjega sina, muslimani pa samo za preroka. Do nedavnega je Zahod islam imenoval kot mohamedanstvo, kar ni samo netočno, ampak tudi žaljivo (Bećirović, 2001, str. 13). Muslimani ne priznavajo Mohameda za božjega sina kot npr. kristjani Jezusa. Islam priznava vse 4 svete knjige: Staro zavezo, Zebur, Novo zavezo in Koran, medtem ko krščanstvo zadnje ne priznava (Bećirović, 2001, str. 15).

2.5. EVROPA IN MUSLIMANSKI SVET

»Islam evropskim narodom ni neznan: že kakšnih tisoč petsto let ima Evropa z njim bolj konfliktno kakor prisrčne stike« (Remond, 2005, str. 223).

Danes se odnosi med muslimani in ne-muslimani slabšajo. Radikalni muslimani spodbujajo sovraštvo med muslimani in drugoverci z raznimi nasilnimi akcijami pod imenom »islam« (Khan, 2003, str. 2). Številni muslimani menijo, da morajo stalno braniti svojo vero in kulturo pred napadi in obsodbami Zahoda, ki izvirajo iz napačnih predstav o islamu. Osolnik trdi, da so za konflikt med Zahodom in islamskim svetom krivi vsaj sledeči dejavniki: socioekonomska neenakost, vzajemni predsodki, občutek sovražnosti, izraelsko-palestinski konflikti in zahodna podpora skorumpiranim diktatorskim režimom v arabsko-muslimanskem svetu (Osolnik, 2003, str. 697 -698). Kljub nenehni ekspoziciji odnosa mi in oni, je treba vedno znova poudarjati pozitivne izkušnje s sodelovanjem med Zahodom in islamskim svetom skozi stoletja (Pašič, 2006, str. 91).

Islamski tretji val je torej razširil meje Dar al Islama, vendar se mora soočiti z Evropo, ki je sama v obdobju kočljivega prevrednotenja same sebe močna, a gospodarsko in družbeno nehomogena, še neodločna v političnih izbirah, negotova glede kulturne identitete. » Islam je to, kar bodo iz njega naredili muslimani,« je izjavil Egipčan Fuad Zaharija. Toda tudi Evropa bo tisto, kar bodo iz nje naredili Evropejci. (Cardini, 2003, str. 280).

3. VPLIV RAZLIČNOSTI VER NA DELOVANJE EVROPSKE UNIJE

Evropski narodi so pri oblikovanju vse tesnejše zveze odločeni, da si bodo na podlagi skupnih vrednot delili mirno prihodnost. Ob spoštovanju različnosti kultur in tradicij evropskih narodov ter nacionalnih identitet držav članic prispeva Evropska unija k ohranjanju in

razvijanju teh skupnih vrednot, saj si prizadeva za pospeševanje uravnoveženega in trajnostnega razvoja, zagotavlja prosti pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala ter svobodo ustanavljanja. V tem poglavju bom preučila odnos Evrope do muslimanov, zakonsko zaščito Evropske unije pred diskriminacijo veroizpovedi in morebitne nastale ovire v Evropski uniji.

3.1. ODNOS EVROPE DO MUSLIMANOV

Veliko evropskih muslimanov se ne glede na svoje etnično poreklo in odnos do religije srečuje z diskriminacijo pri zaposlovanju, izobraževanju in iskanju stanovanja. Diskriminacijo muslimanov lahko pripišemo islamofobičnemu odnosu in rasističnemu in ksenofobičnemu razpoloženju, saj se ti elementi pogosto prepletajo. Očitno je, da muslimani doživljajo islamofobične izpade, ki segajo od ustnih groženj do fizičnih napadov, čeprav se podatki o versko motiviranih incidentih zbirajo le v omejeni meri. Razpoložljivi podatki o žrtvah diskriminacije kažejo, da so evropski muslimani pogosto nesorazmerno zastopani na območjih, kjer so stanovanjske razmere slabše, medtem ko njihova uspešnost pri izobraževanju zaostaja za povprečjem, stopnja njihove nezaposlenosti pa je višja od povprečja. Muslimani so pogosto zaposleni na delovnih mestih, za katera je potrebna nižja strokovna izobrazba. Kot skupina so nesorazmerno visoko zastopani v nizko plačanih gospodarskih sektorjih. Veliko evropskih muslimanov, zlasti mladih, se pri napredovanju v družbi srečuje z zaprekami. To lahko povzroči občutke brezupa in socialne izključenosti (Eumc, str. 1, 2007).

V nekaterih državah članicah je stopnja nezaposlenosti muslimanov visoka. Na primer, v Veliki Britaniji je stopnja nezaposlenosti muslimanov pri moških in ženskah višja od stopnje za osebe katere koli druge veroizpovedi. Na Irskem je popis prebivalstva leta 2002 pokazal, da je 11 odstotkov muslimanov nezaposlenih, medtem ko nacionalno povprečje znaša štiri odstotke (Eumc, str. 2, 2007).

Skromna raven uspeha pri izobraževanju je naslednji dejavnik pri diskriminaciji, s katero se srečujejo evropski muslimani. V več državah članicah, kjer večji del priseljenega prebivalstva sestavljajo muslimani (npr. Danska, Nemčija in Francija), dosegajo priseljenci in potomci priseljencev iz tretjih držav nižjo stopnjo dokončanega šolanja in povprečno nižjo usposobljenost od večinskega prebivalstva. Študije Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj o uspešnosti priseljenih študentov kažejo, da dosegajo učenci tujega porekla veliko nižje rezultate pismenosti od domačih učencev. Zlasti v državah, kjer je izobraževalni in socialnoekonomski položaj družin priseljencev – številni so muslimanskega porekla – razmeroma slab, je razkorak pri uspešnosti študentov, ki so ali niso priseljenkega porekla, večji (Eumc, str. 2, 2007).

Pri zagotavljanju verskega pouka imajo države članice različne pristope. Ti vključujejo formalno laično versko izobraževanje, učenje o islamu v okviru učnega načrta, ločeno učenje o islamu znotraj ali zunaj okvira državne šole. Tudi muslimanske skupnosti zagotavljajo dodaten pouk o islamski veri, skrb pa vzbuja praksa, da se vabi imame iz tretjih držav, ki

nimajo formalne izobrazbe ter slabo ali sploh ne poznajo lokalnih družbenih in kulturnih razmer. Priseljenci, vključno s tistimi iz pretežno muslimanskih držav, po navadi živijo v slabših stanovanjskih razmerah, njihov stanovanjski položaj je bolj ranljiv in negotov. Stanovanjske razmere so se nekoliko izboljšale, neenakost pri stanovanjskih zadevah pa je še vedno večinoma posledica neustrezne količine socialnih stanovanj za skupine z nižjimi dohodki, kot so priseljenci ali potomci priseljencev (Eumc, str. 1, 2007).

Po mnenju Mednarodnega inštituta IFIMES je potrebno narediti naslednje korake (Ifimes, 2005, str. 3) :

- Ne obstaja bistvena razlika med radikalnim in zmernim islamom, vsaka vera tako kot tudi Islam poziva k miru in toleranci. Vsaka raba vere v politične namene je nevarna in kontraproduktivna.
- Mednarodni inštitut ne podpira nobenega neposrednega dialoga s organizacijami, kajti vsak dialog je legalizacija političnega islama, ki bo imel nevarne posledice na usodo demokracije in reforme v teh državah. Dialog je lahko posreden skozi študentske, sindikalne, ženske in vse ostale organizacije civilne družbe.
- EU mora pred vsakim dialogom z bližnjevzhodnimi islamskimi organizacijami vzpostaviti dialog v lastni hiši v Evropi, kjer živi več kot 10 milijonov avtohtonih muslimanov.
- EU se mora resno lotiti imenovanja in izbire vse-evropskega Muftija, ki bo istočasno predsednik združenja islamskih muftijstev v Evropi, nekakšno svetovalno in povezovalno telo kot britanski federaciji islamskih organizacij v Evropi (Ifimes, 2005, str. 4).

Evropska unija mora še naprej strmeti k združevanju vseh narodov Evrope in ne glede na raso ali vero prebivalcem Evrope se naučiti živeti s skupnimi vrednotami in evropsko identiteto. Po mojem mnenju bi morala Evropska unija za mirno, varno in prihodnost podati poudarke na naslednjih zadevah:

- Države članice morajo v celoti uporabljati vse zgoraj navedene direktive v boju proti diskriminaciji ter bolj energično in celovito poudariti in izkoristiti njihove odločbe še posebno ukrepe za spodbujanje enakosti. Seznaniti in glasno poudariti bi morale tudi ljudem izpostavljenim diskriminaciji, da zakonske zahteve direktiv podajajo žrtvam pravice in sredstva za njihovo zaščito.
- Oblikovati bi morali tudi mehanizem za evidentiranje vseh rasističnih incidentov, tako da bi bili podatki čimbolj podrobno razčlenjeni.
- V šolskem sistemu bi se moralo graditi na preučevanju in preprečevanju razlik v izobraževalnih sistemih in dosežkih. Izogibati bi se morali delitev učencev na ločene razrede, zagotoviti bi morali, da učbeniki ne bi vsebovali napačnih ali žaljivih podatkov.
- Vse politične stranke v Evropi bi morale podpirati in spodbujati v izvajanje Listino evropskih političnih strank za družbo brez rasizma.
- Evropske muslimane bi morali angažirati, vzpodbuditi in jih javno pozvati, da se bolj vključijo v javno življenje.

- Medije pa bi bilo potrebno še bolj opomniti, da mora biti njihovo poročanje točno, natančno in nezavajoče, ter da s svojim posredovanjem podatkov lahko pripomorejo k še večjim sožitjem.

3.2. ZAKONSKA ZAŠČITA EVROPSKE UNIJE PRED DISKRIMINACIJO DRUGAČNE VEROIZPOVEDI

Evropska unija je pravzaprav že od svojih začetkov, ko se je v Evropski skupnosti za premog in jeklo povezalo šest evropskih držav, aktivna v boju proti diskriminaciji. V času nastajanja je bila ena temeljnih nalog združiti celino, ki so jo razdelili rasni in etnični konflikti. Države so zgodaj sprejele zakonodajo in uvedle sodno prakso, ki preprečuje diskriminacijo na podlagi narodnosti in spola, temelje sodobnega obravnavanja diskriminacije pa je začrtala Amsterdamska pogodba, ki je pozvala evropske institucije, da sprejmejo resne ukrepe proti vsem oblikam diskriminacije na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

Progresivna integracija držav članic v Evropsko unijo je med drugim izzvala tudi vprašanja vloge verskih skupnosti v integracijskem procesu. Vsaka država članica ima svoj, poseben sistem odnosov med državo in verskimi skupnostmi. Tradicionalne kategorije, kot so stroga ločitev države od cerkve ali sistem sodelovanja so izgubile svojo razlikovalno funkcijo. Glavno vprašanje je, ali veljavna zakonodaja do zadovoljujoče mere zagotavlja potrebe prebivalcev. Prav to vprašanje se nanaša tudi na razvijajoče se pravo o religijah na ravni Evropske unije kot take. Vse države članice in Evropska unija kot taka se soočajo s spremembami, ki jih zahteva vedno bolj versko pluralna družba v državah Evropske unije (Drenik, 2004, str. 3).

Voditelji držav članic EU so leta 2000 potrdil Listino o temeljnih pravicah EU, nekaj več kot 20 strani dolg dokument, ki bi kot del besedila nove Pogodbe o Evropi ob njeni ratifikaciji postal zavezujoč za vse države članice Evropske unije. Listina, ki vključuje klasične človekove pravice, načela, ki izhajajo iz ustav in obveznosti iz mednarodnih pogodb članic EU, pa tudi ekonomske in socialne pravice, bi bila ob uveljavitvi novost v pogodbeni strukturi EU.

Besedilo listine namreč prepoveduje »vsakršno diskriminacijo na podlagi spola, rase, barve kože, narodne pripadnosti ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodni manjšini, gmotnega stanja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.« (Listina o temeljnih pravicah Evropske unije, 2000, člen 21)

Temeljna človekova pravica do svobode veroizpovedi je zagotovljena v vseh najpomembnejših mednarodnih dokumentih o varstvu človekovih pravic. Čeprav različne evropske države razumejo to temeljno pravico na določenih vsebinskih področjih različno, skupni temelj pravice do svobode veroizpovedi predstavlja 10. člen Listine o temeljnih

pravicah Evropske unije, ki pravi:« Vsakdo ima pravico do svobode, misli, vesti in vere. Ta pravica vključuje svobodo spreminjanja vere ali prepričanja ter svobodno izražanje svoje vere ali prepričanja, individualno ali kolektivno, javno in zasebno, pri bogoslužju, pouku, običajih in obredih.» (Listina o temeljnih pravicah Evropske unije, 2000, člen 10).

Nekoliko izven okvirja zagotavljanja enakih možnosti za potencialne žrtve diskriminacije, ki lahko nastane na podlagi osebnih okoliščin, pa je Evropska unija vsem delavcem pravno zagotovila enake možnosti pri zaposlovanju v drugih državah članicah in pravico do svobode gibanja na ozemlju EU. Pravica je določena v Pogodbi o Evropski uniji in zagotavlja enako obravnavanje zaposlenega in njegove družine v času, ko delajo in živijo v drugi državi članici EU.

Na podlagi Amsterdamske pogodbe je Evropska unija vzpostavila večdelno strukturo boja proti diskriminaciji, sestavljeno iz naslednjih dokumentov:

- Direktiva o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (Direktiva Sveta 2000/43/ES);
- Direktiva o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (Direktiva Sveta 2000/78/ES);
- Direktive o enakih možnostih spolo;
- Program za zaposlovanje in socialno solidarnost PROGRESS.

3.3. MOREBITNE NASTALE OVIRE IN REŠITVE

Kakor je kompleksno vprašanje morebitnih ovir islama na delovanje Evropske unije, tako je kompleksen tudi odgovor. Že sedaj se Evropska unija ukvarja s prilagajanjem svojih zakonov in njihove interpretacije v skladu z islamom, saj so med Islamom in krščansko usmerjeno Evropsko unijo velike razlike. Kar priznava tudi Tony Blair, ki je rekel:« Če izpolnjujemo ista načela o človekovih pravicah, potem muslimani in kristjani lahko delujejo skupaj.» Bivši ameriški zunanji minister Colin Powell pa je dejal:« Turčija, trdno zasidrana v Evropi in Turčija z evropskimi vrednotami bo pozitivna sila napredka in demokracije.»

Prvo poglavje, ki ga bo morala Evropska unija razrešiti je, da bo usmerila in predstavila vsem predstavnikom svojih članic, da nasprotovanje islama ni v dobrobit Evropske unije in naj ga sprejmejo ter v tem duhu tudi pozivajo svoje ljudi, da sprejmejo islam kot del nas. To je s svojo izjavo potrdil tudi Tony Blair, saj je dejal:« Potrdili smo temeljno načelo, da Turčiji zaradi dejstva, da je muslimanska država, ne moremo prepovedati biti v Evropi.»

Naslednja ovira, ki jo bomo morali prehoditi, je izražanje veroizpovedi s simboli. V Franciji so prepovedali nošenje naglavnih rut muslimanskim ženskam v izobraževalnih šolah, vendar pa krščanom niso prepovedali nositi križev okoli vratu. Če pogledamo, kaj je večjega pomena v veri ugotovimo, da so se muslimanske ženske zaradi te odločitve počutile in se počutijo, kot da so prisiljene kazati del telesa, katerega pa niso pripravljene. Po mojem mnenju bi morala

Evropska unija kot zgled vsemu svetu takšne probleme reševati bolj previdno in spoštljivo, ter se držatih vseh zakonov v njihovi nedvomljivi interpretaciji in pokazati svetu, da spoštuje vse drugačne ljudi in njihove verske običaje, ki so v skladu z zakoni Evropske unije. Tako kot vse stvari se tudi islam modernizira, potrebno mu je le dati čas in se z njim pogajati o njegovi prilagoditvi za sožitje z ostalimi verami.

Največje vprašanje, zaradi katerega pa Evropska unija kaže neodobravanje islama je dolgotrajno včlanjevanje Turčije kot polnopravne članice Evropske unije in dvomljivi razlogi zanj, kar je s svojo izjavo podkrepila tudi Angela Merkel, ko je dejala:« Mislím, da bi morali izvesti peticijo za privilegirano in ne polnopravno članstvo.»

Največ ovir za Evropsko unijo izhaja iz zgoraj navedenih razlogov, ki pa lahko povzročijo vsesplošne nemire nezadovoljnih muslimanov, ki so državljani Evropske unije. Nezadovoljstvo članic Evropske unije zaradi dolgotrajnega vključevanja Turčije v Evropsko unijo in zaradi ovire verskega značaja ne vključitve gospodarsko močne države se bo posledično tudi zmanjšala blaginja Evropske unije in povečalo nezadovoljstvo državljanov, kar je na svoj način povedal tudi podpredsednik zveze judovskih študentov Paul Bernard:« Lagal bi, če bi trdil, da evropska kulturna identiteta nima judovsko krščanskih temeljev. Morda je modreje lagati tako, da nekaj zamolčiš, saj iz evropske identitete ni mogoče izključiti tistih, ki so prišli pozneje. Tudi oni so Evropejci in se ne smejo čutiti nazaželjene.»

4. PRIDRUŽITEV TURČIJE KOT NAJVEČJE ISLAMSKÉ DRŽAVE V EVROPSKO UNIJO

»V interesu Turčije je, da se čimprej pridruži Evropski uniji, kljub temu da je Turčija kot drevo, ki raste v Aziji in ima le eno vejo v Evropi,« kot je izjavil Vallery Giscard d'Estaig. Turčija kot država z največjim številom muslimanov bi v Evropsko unijo prinesla veliko. Vendar pa se tukaj začnejo polemike:« Koliko česa?« Lahko bi rekla, da to vprašanje postavi ljudi v dva tabora, zato vam bom v tem poglavju posredovala ekonomske podatke o Turčiji, povzela bom pot Turčije v Evropsko unijo in odnose Turkov do nje. Prikazala bom tudi poglede na njen vstop v Evropsko unijo ter na koncu predstavila poročilo Evropske komisije o zmogljivosti vključitve Turčije.

4.1. EKONOMSKI PODATKI TURČIJE

Turčija po površini meri 783.562 kvadratnih kilometrov (od Francije, kot največje države EU, je večja za 43 odstotkov), od česar je 35 odstotkov obdelovalnih površin in 26 odstotkov gozdov. Zaradi velikih razlik v življenjskem standardu med podeželjem in mesti (BDP na prebivalca v najbolj razvitih regijah znaša več kot 12.000 dolarjev, v najmanj razvitih pa manj kot desetino tega), je v zadnjih letih prišlo do hitre urbanizacije, tako da danes kar 75 odstotkov od 75 milijonskega prebivalstva živi v mestih. Turško prebivalstvo se počasi stara, saj zaradi islamskega prepričanja, veliko otrok pomeni veliko bogastvo in so družine v

primerjavi z evropskimi družinami številčneje, a vendar je po evropskih standardih še vedno zelo mlado, saj povprečna starost znaša 27 let, prebivalstvo mlajše od 15 let pa predstavlja okoli 28 odstotkov celotnega prebivalstva. (Turkey Progress Report, 2006, str.77)

Turčija je zvezna parlamentarna republika in edina muslimanska država, ki ima laičnost zapisano v ustavi. Razdeljena je na 74 provinc, ki se delijo na okraje, vodijo pa jih guvernerji, ki so določeni in ne izvoljeni. V večjih mestih so ustanovljene mestne vlade, lokalne oblasti pa imajo omejena pooblastila. Za Turčijo je značilen visoko centraliziran administrativni sistem, izjema je le deset provinc v jugovzhodni Anatoliji, ki so naseljene s Kurdi (Kurdi predstavljajo od 15 do 20 odstotkov celotnega prebivalstva), kjer sta policija in vojska pod nadzorom okrajnega guvernerja ter imata velik vpliv in moč. Na parlamentarnih volitvah julija 2007 je ponovno največ glasov dobila Stranka za pravico in razvoj, ki je tudi oblikovala vlado na čelu z Redzepom Erdoganom. Turški parlament je avgusta 2007 za predsednika države v tretjem krogu izbral dotedanjega zunanjega ministra Abdulla Gülla. Naslednje parlamentarne volitve bodo julija 2011, predsedniške pa avgusta 2013 (Izvozno okno, 2008).

Kot je prikazno v spodnji tabeli (Tabela 2), se gospodarska rast v zadnjih treh letih upočasnjuje. V letu 2007 se je znižala na 4,7 odstotka. Rast zasebnega povpraševanja, ki so ga v letu 2006 zavirale naraščajoče obrestne mere in visoka inflacija, se je okrepila in je znašala 5,1 odstotka, podobna stopnja rasti pa se pričakuje tudi v letu 2008. Močno se je zmanjšala rast naložbenega povpraševanja, ki se bo zaradi višjih obrestnih mer in skromne rasti izvoznega povpraševanja v prihodnjih dveh letih le počasi krepilo. Rast javne porabe se v zadnjih letih zaradi bolj restriktivne fiskalne politike postopoma zmanjšuje in bo v letu 2008 po pričakovanjih znašala 4,3 odstotka. Zunanjetrgovinska bilanca je v letu 2007 zaradi hitrejše rasti uvoza negativno vplivala na gospodarsko rast, v letu 2008 pa se bo ta vpliv zmanjšal, saj se bo rast uvoza upočasnila. Rast BDP se bo v letu 2008 po napovedih znižala na 4,1 odstotka. Upočasnjuje se tudi rast industrijske proizvodnje, ki je v letu 2007 beležila 5,2-odstotno rast. V začetku leta 2008 se je industrijska proizvodnja krepila in je bila januarja 2008 na letni ravni višja za 11,7 odstotka – pri tem pa ni upoštevano večje število delovnih dni v januarju 2008 v primerjavi z januarjem 2007. Najhitreje je naraščala proizvodnja avtomobilov, ki je bila na letni ravni višja za 56 odstotkov. Hitro narašča tudi domače povpraševanje po avtomobilih, saj se je njihova prodaja v januarju 2008 povečala za 35 odstotkov, februarja 2008 pa za 20 odstotkov na letni ravni. V začetku leta 2007 se je inflacija zaradi restriktivne monetarne politike, šibkejšega domačega povpraševanja in močnejše lire zniževala in je avgusta na letni ravni znašala 7,4 odstotka. V drugi polovici leta je zaradi višjih svetovnih cen hrane in nafte začela ponovno naraščati in je v celem letu v povprečju znašala 8,7 odstotka. Februarja 2008 je na letni ravni dosegla že 9,1 odstotka. Po pričakovanjih se bo do konca leta 2008 zaradi restriktivnejše fiskalne politike znižala na 6,5 odstotka. Brezposelnost kljub visokim stopnjam gospodarske rasti v preteklih letih ostaja visoka in je v letu 2007 v povprečju znašala 9,9 odstotka. Glavni razlog je hitro naraščanje delovne sile (za 1,5 odstotka v letu 2007). Število zaposlenih se je povečalo za 1,1 milijon na 21,2 milijona, participacija na trgu delovne sile pa se je zmanjšala na 47,8 odstotka.

Če bi Turčijo danes sprejeli v Evropsko unijo, bi bila druga največja država po prebivalstvu, kar pomeni veliko poceni delovne sile, saj turški BDP na prebivalca znaša več kot trikrat manj od razvitejših držav Evropske unije.

Tabela 2: Statistični indikatorji republike Turčije v obdobju 2006-2008*

	2008	2007	2006
Število prebivalcev (v mio):	76,2	75,2	74,3
BDP (v mlrd USD po tekočih cenah):	716,1	649,0	530,9
BDP per capita (v USD):	9.398	8.631	7.145
Rast BDP (v %):	4,1	4,7	6,9
Rast zasebne potrošnje (v %):	5,0	5,1	4,6
Rast javne potrošnje (v %):	4,3	6,2	8,4
Rast investicij (v %):	3,5	3,0	13,3
Rast celotnega domačega povpraševanja (v %):	4,5	6,0	7,0
Rast industrijske proizvodnje (v %):	6,0	5,2	5,9
Stopnja nezaposlenosti (v %):	10,1	9,9	9,9
Stopnja inflacije (letno povprečje, v %):	9,0	8,7	10,8
Primarni proračunski primanjkljaj / presežek (v % BDP):	-2,0	-1,6	-0,6
Kratkoročna medbančna obrestna mera (v %):	16,8	17,2	15,6
Uvoz blaga (v mlrd USD):	185,0	160,7	133,2
Izvoz blaga (v mlrd USD):	130,3	113,2	91,9
Realna stopnja rasti izvoza blaga in storitev (v %):	8,1	7,9	6,6
Realna stopnja rasti uvoza blaga in storitev (v %):	8,8	12,2	6,9
Saldo tekočega računa (v % BDP):	-6,1	-5,9	-6,2
Povprečni menjalni tečaj (domača valuta za USD):	1,324	1,303	1,428
Povprečni menjalni tečaj (domača valuta za EURO):	1,930	1,784	1,794
Slovenski izvoz (v mio EUR):	-	142,4	136,3
Slovenski uvoz (v mio EUR):	-	179,9	180,3
Stopnja rizičnosti države (0-100; 0-maksimalna, 100-minimalna rizičnost):	48	50	50
Rizičnostni razred (A-E; A-minimalna, E-maksimalna rizičnost):	D	D	D

Legenda: * Podatki za leto 2008 so projekcija.

Vir: *The Economist Intelligence Unit, Mednarodni denarni sklad, Urad RS za statistiko, Euromoney, 2008.*

Industrializacija turškega gospodarstva se je začela šele v 60-ih letih prejšnjega stoletja, glavna značilnost petletnih razvojnih planov pa je bila politika uvozne substitucije. Industrializacijo je spremljala vrsta problemov, kot so močno nihajoče stopnje rasti proizvodnje, visoka inflacija, visoke obrestne mere ter naraščajoči zunanji in notranji dolg. Od sredine 80-ih let je turško gospodarstvo bolj izvozno usmerjeno in bolj konkurenčno na tujih trgih, čedalje večji pomen pa imajo storitve, predvsem turizem. Večina industrijskih podjetij je osredotočenih na severu in zahodu države, ob Sredozemski obali ter na zahodnem delu

obale Črnega morja. Turčija se uvršča med politično in gospodarsko manj stabilne države ter velja za eno najbolj zadolženih držav na svetu. Kljub temu je gospodarska rast v zadnjih desetih letih znašala povprečno dobre 4 odstotke letno, vendar ob velikih nihanjih. Zaradi cenene delovne sile in relativno nizkih davkov je razvoj industrijskega sektorja hiter, pomemben pa ostaja tudi kmetijski sektor, saj je Turčija ena od največjih svetovnih pridelovalk zelenjave, žita in čaja. Rudna bogastva so skromna, pomembnejši pa je turistični sektor (Turkey and Eu accession, 2008).

Obseg zunanje menjave zaradi visokega domačega povpraševanja in večje izvozne konkurenčnosti na trgih EU hitro narašča. V letu 2007 se je trgovinski primanjkljaj povečal za 16,3 odstotka in je znašal 62,8 milijarde dolarjev. Rast izvoza se je okrepila in je znašala 7,9 odstotka, rast uvoza pa se je upočasnila, vendar je bila še vedno višja od rasti izvoza, znašala je 12,2 odstotka. Na trge EU je bila v letu 2006 namenjena več kot polovica vsega izvoza in dobrih 40 odstotkov uvoza. Med ostalimi državami pa se je povečal predvsem uvoz iz Rusije, ki je za Nemčijo postala druga najpomembnejša dobaviteljica (zemeljski plin in nafta) ter iz Kitajske (industrijski izdelki). Primanjkljaj na bilanci prihodkov se je v letu 2007 zaradi plačil obresti na zunanji dolg in dividend rahlo povečal, prav tako sta se povečala presežka na bilancah storitev in transferov. Primanjkljaj tekočega računa je bil večji za 16 odstotkov in je predstavljal 5,9 odstotka BDP, na podobni ravni pa bo ostal tudi v letu 2008 (The Economist Intelligence Unit, 2008).

4.2. TURČIJA NA POTI V EU IN ODNOSI TURKOV DO EVROPE

Turčija je pluralistična demokracija v muslimanskem svetu, ki pa je bila vedno zelo pomemben igralec v evropski zgodovini. Turška zgodovina je močno vplivala na celotno vzhodno in južno Evropo. Turčija se je pričela modernizirati v 20. stoletju po prvi svetovni vojni, ko je leta 1923 razglasila republiko in prevzela zahodnjaški način urejanja države kot svoj model razvoja. Od takrat naprej je sodelovala z zahodom in je postala ustanovni član mnogih mednarodnih organizacij, kot so Združeni narodi, Svet Evrope, NATO, OECD in pridružena članica Zahodnoevropske unije. Za čas hladne vojne je bila Turčija podpornica zahodnih sil, ki je branila svobodo, demokracijo in človekove pravice, čeprav jih je tudi mnogokrat kršila. Tako je jasno, da je Turčija pripomogla k povečevanju moči evropskih narodov in njena zunanja politika je naravnana zelo proevropsko.

Le leto po ustanovitvi Evropske trgovinske zveze leta 1985 je vložila kandidaturo za sprejetje v to zvezo. 12. septembra 1963 je podpisala Ankarski sporazum z EEC, ki ji je prinašal številne ugodnosti. Čeprav je pridobila mnogo finančne pomoči, je bila izključena iz odločevalskih postopkov v EEC. Ankarski sporazum je še vedno temelj, na katerem slonijo pogajanja z EU. Država ima status prosilke od leta 1987, ko je Turčija zaprosila za polnopravno članstvo v Evropski uniji. Po razmisleku je EU zadržano odgovorila, da potrebuje veliko reform, preden se bo lahko pričela pogajati za vstop v unijo. Med drugim pa je bila v EU prisotna miselnost, da Turčija ni evropska država, kar se čuti še danes. Tako je Valery Giscard d'Estaing, predsednik konvencije o prihodnosti Evrope, pred dvema letoma v

pariškem dnevniku Le Monde odkrito nasprotoval njenemu sprejemu v EU. Povedal je, da: »Turčija ni evropska država, kajti njena prestolnica ne leži na naši celini, pa tudi 95% prebivalstva živi zunaj Evrope.« (Black, 2002, str. 7).

Turčija je status kandidatke dobila decembra 1999 na vrhu v Helsinkih. Dokler najvišji državniki unije ne prekličejo te odločitve, niti ni razlogov za spremembe predpristopne strategije. Najbolj trden zagovornik turške pridružitve Evropski uniji so Združene države Amerike. Italija in Španija sta predvsem zaradi Amerike naklonjeni o določitvi datuma o začetku pogajanj med Brusljem in Ankaro. Turški predstavniki v konvenciji o prihodnosti Evrope so Giscarda d'Estainga označili kot pripadnika manjšine, ki ima EU za krščanski klub, nekateri pa so ga označili celo kot krščanskega fundamentalista. To so le nekateri pomisleki, ki Turčiji ustvarjajo probleme na poti v EU. Predvsem je tu problem Cipra, oziroma somooklicane Turške republike severni Ciper, ki so jo ustanovili turški Ciprčani, s pomočjo turške vojske, ko je prišlo do grožnje, da se poizkuša Ciper združiti z Grčijo. Zasedba (oziroma osvoboditev, kot temu pravijo Turki) še vedno traja in predstavlja največji problem v odnosih med Brusljem in Ankaro. Potem pa so tu še kršitve človekovih pravic v prenatrpanih turških zaporih, o katerih redno poročajo mednarodne organizacije, kot so Amnesty International in ostale (Panpandreu, 2004, str. 5).

Leta 2003 je Turčija sprejela t.i. evropski zakonski paket, ki je vključeval prepoved smrtne kazni in priznal Kurdom kulturne pravice (šolanje v materinščini, oddajanje TV programov itd.). EU predvsem čaka, da bo videla, kako se ti zakoni izvajajo v praksi. Na vstop Turčije v Evropsko unijo najbolj vplivajo problemi, ki so povezani s človekovimi pravicami, Ciprom, Kurdi in skrajnimi islamskimi gibanji. »Turška vpletenost v dogajanje na Cipru, kurdsko vprašanje ter vzpon islamskih političnih opcij netijo politično razpravo v Turčiji in vplivajo na njene mednarodne odnose« (RTV SLO 2005a).

Na vprašanje, kdo se bo moral bolj prilagoditi EU ali Turčija, je turški veleposlanik odgovoril: »V strpnosti se bo morala Evropa. Pri gospodarskem uspehu, človekovih pravicah in demokraciji vemo, da bi z EU veliko pridobili. Že Atatürk je dejal, da mora Turčija dohiteti Evropo. Pravzaprav je to proces civiliziranja.« (Vistorovski, 2006, str.2).

Evropski parlament je v resoluciji z dne 5. junija 2003 potrdil Solmunsko agendo za države zahodnega Balkana: prbliževanje evropskemu združevanju, katere cilj je nadaljnje utrjevanje odnosov med EU in zahodnim Balkanom. Pozdravil je napredek Turčije pri izpolnjevanju političnih kriterijev za članstvo v EU, toda opozoril, da pogoji za začetek pristopnih pogajanj še niso zagotovljeni. Poslanci so poudarili potrebo po celoviti reformi države in izrazili skrb zaradi "prevelike vloge" vojske v Turčiji. Čeprav politične vrednote Evropske unije - demokracija, načela pravne države, človekove pravice in pravice manjšin, svoboda vesti in veroizpovedi,... - temeljijo na židovsko krščanski kulturi in na humanizmu Evrope, jih lahko ravno tako sprejme in zagovarja država z muslimansko večino. Z drugimi besedami, poslanci menijo, da prevladujoča vera države kandidatke ne bi smela postavljati načelne ovire za njeno

priključitev k EU (Evropski parlament, 2004a).

Možnost Turčije, da bi vstopila v Evropsko unijo je majhna, saj veliko ljudi v EU nasprotuje njenemu vstopu. »Ali bo Turčija torej res lahko postala članica EU? In kakšni so razlogi, če ne bo? Nobeni drugi državi ni bilo potrebno stati pred vrati Evrope 41 let. Izpolnili smo vsa merila, a kljub temu Evropejci še vedno oklevajo,« je mnenja turški premier. (Portal EU, 2004a).

V javnomnenjski raziskavi, v kateri je bilo zajetih 2408 Turkov in je bila opravljena 23. in 24. septembra in jo je objavil turški časnik Milliyet, je le 7,2 odstotka anketiranih dejalo, da zaupajo EU, negativen odgovor pa je podalo kar 78,1 odstotka vprašanih. Le tretjina oziroma 32,2 odstotka jih meni, da se mora njihova država nujno učlaniti v Evropsko unijo, medtem ko je pred štirimi leti tako menilo več kot dve tretjini Turkov. Četrtnina anketirancev 25,6 odstotkov se je odločno izreklo proti članstvu v Evropski uniji, tretjina 33 odstotkov pa je ostala neopredeljena. V enaki raziskavi leta 2004 je bilo v nujnost članstva Turčije v EU prepričanih 67,5 odstotkov vprašanih, septembra 2005 pa 57,4 odstotkov (Portal Evropa, 2006).

4.3. RAZLIČNI POGLEDI NA VSTOP TURČIJE V EU IN ANKETE MED PREBIVALSTVOM V EVROPI

Ekonomski interesi in geostrateški položaj Turčije sta zelo velika razloga, da Evropska unija ne more zavrniti sodelovanja s Turčijo. Turčija predstavlja močno partnerico pri boju proti terorizmu in predstavlja most na Bližnji vzhod. To pa je pomembno za Evropo. Problem pa nastane, če Turčiji ne dajo članstva, saj potem Evropska unija lahko obvelja kot »krščanski klub«. Že nekdanji kancler Kohl je izjavil, da Turki ne bodo nikoli postali pravi Evropejci, ker ne sodijo v krščanski klub (Zlobec 2004).

Ne glede na to s kakšno integracijo, bo morala Evropa pomagati Turčiji do večjega gospodarskega napredka, bo le s tem zajezila migracije v Evropo ter ji tudi pomagala na njeni demokratični poti. Povezovanje pomaga Turčiji, da ostane na demokratični poti in se izogne fundamentalističnim islamskim politikam. Nadaljnje povezovanje s Turčijo je nujno za varno in stabilno Evropo. S povezovanjem bosta pridobili obe, tako Evropska unija kot Turčija.

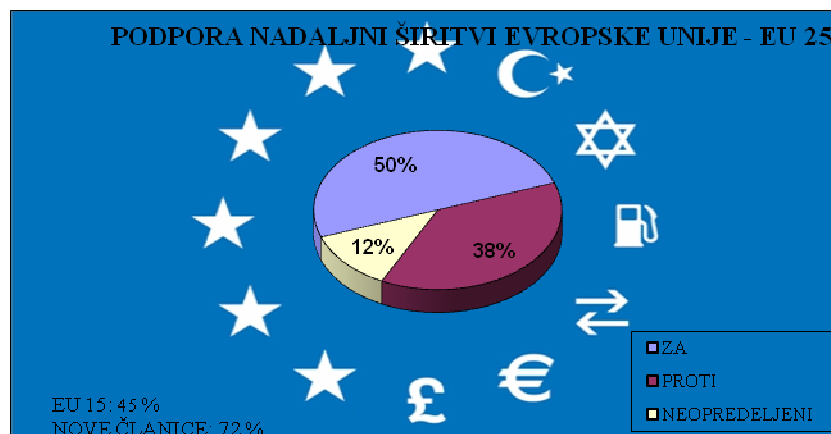
Pomisleki so tudi glede njene geografske lege in njenega kazenskega zakonika. Evropski poslanci so sicer z različnimi argumenti zagovarjali ali nasprotovali vstopu Turčije v EU. Nekateri so poudarjali, da začetek pogajanj še ne pomeni vstopa, saj ima Turčija, ki je v čakalnici že 40 let, še 10 let časa, da izpolni pogoje in bo lahko članica le kot sekularna in demokratična država. Številni so izrazili zaskrbljenost zaradi kazenskega postopka proti pisatelju Orhanu Pamuku zaradi člena 305 kazenskega zakonika, ki govori o "dejanjih proti temeljnim interesom države" in zaradi omejitev glede financiranja združenj in zaradi

zakona o verskih skupnostih (Evropski parlament, 2005).

Čeprav so podprle vstop Turčije v EU, so nekatere članice vztrajale, da bi ji namenili posebno privilegirano partnerstvo in da se da večji poudarek absorpcijski sposobnosti EU-ja, če se ji pridruži velika muslimanska država. Čeprav nekatere države (Francija, Avstrija, Nemčija) podpirajo idejo o privilegiranem partnerstvu, pa je bila ta možnost zavržena, slednja pa postavljena kot pogoj. Zanimivo je, da je še pred časom Francija zagovarjala »tretjo pot« za Turčijo, kjer naj bi Unija Ankari ponudila »privilegirano partnerstvo«. Predsednik Chirac je tudi hitro pomiril skeptično francosko javnost, saj se bodo po predsednikovem mnenju »pogajanja nemudoma končala, v kolikor ne bodo izpolnjeni vsi pogoji«. Prav tako je še enkrat ponovil svojo obljubo o izvedbi referendumu o ponovni širitvi (Evropski parlament, 2004b).

Kot je prikazano v spodnjem grafu se pokažejo zanimivi rezultati pri anketi, ki jo je izvedel Eurobarometer o podpori nadaljnje širitve EU kot tudi pri širitvi s Turčijo. Rezultati so zelo različni tudi med novimi in starimi članicami EU. V tej anketi ni bilo specifičnega vprašanja, če podpirajo vstop Turčije v Evropsko unijo. Med pripravljanjem na začetek pogajanj s Turčijo več kot tretjina njenih državljanov nasprotuje ponovni širitvi petindvajseterice. Anketa, ki je bila izvedena v oktobru in novembru 2004, torej le nekaj mesecev po širitvi, je pokazala, da je kar 35 odstotkov državljanov Unije proti vnovični širitvi, medtem ko jih 53 odstotkov takšen proces še vedno podpira. Dobra desetina ne podpira ne enega ne drugega scenarija (Eurobarometer, 2005).

Slika 2: Podpora prebivalstva EU 25 nadaljnji širitvi EU

Vir: Eurobarometer I.2005, lasten prikaz.

Leta 2005 pa širitev Evropske unije podpira le 45 odstotkov, v novih članicah pa jo podpira kar 72 odstotkov, skupno v vseh 25 državah pa ima širitev le 50 odstotno podporo. Če upoštevamo samo rezultate ankete v starih petnajstih članicah, bi se proti ponovni širitvi odločilo 43 odstotkov vprašanih. Največ nasprotnikov širitve prihaja iz Avstrije (62 odstotkov) in Nemčije (57 odstotkov). V Franciji, kjer predsednik Chirac bje bitko proti

gorečim nasprotnikom turškega vstopa v EU, pa je dobra polovica (51 odstotkov) Francozov proti nadaljnjim širitvam. Rezultati v novih članicah pa so povsem drugačni, saj nove članice podpirajo nadaljnjo širitev (Poljaki z 78 odstotki, sledijo Litovci s 76 odstotno podporo, v Sloveniji pa bi širitev podprli trije od štirih vprašanih. (Eurobarometer, 2005).

Zanimivo je tudi dejstvo, da 56 odstotkov anketirancev meni, da je članstvo v Uniji pozitivno za državo. Največjo podporo med institucijami uživa Evropski parlament (57 odstotkov), sledi pa mu Komisija, ki jo podpira dobra polovica državljanov EU (52 odstotkov). Brezposelnost se zdi državljanom EU še vedno najbolj skrb zbujujoča tema (Eurobarometer, 2005).

4.4. POROČILO EVROPSKE KOMISIJE O ZMOGLJIVOSTI VKLJUČITVE TURČIJE V EU

Širitev je že več desetletij osrednjega pomena za razvoj EU. Preseči delitve Evrope in prispevati k miroljubni združitvi celine je bistvo evropskega povezovanja. V političnem smislu je širitev EU pripomogla k odzivanju na velike spremembe, kot sta bila padca diktatur in komunizma. Utrdila je demokracijo, človekove pravice in stabilnost po vsej celini. Širitev odraža bistvo EU kot mehke sile, ki je dosegla več s svojo gravitacijsko privlačnostjo, kot bi lahko z drugimi sredstvi. V gospodarskem smislu je širitev pomagala povečati blaginjo in konkurenčnost, kar razširjeni Uniji omogoča boljši odziv na izzive, ki jih prinaša globalizacija. To je neposredno koristilo celi Evropi. Širitev je povečala pomen EU v svetu in ji omogočila, da je postala močnejši mednarodni akter. Vendar, da ohrani to stabilnost po vsej celini, mora strmeti naprej, širiti svoja obzorja s vključevanjem novih članic, katere bodo prinesle še večjo stabilnost, blaginjo in razgledanost. Turčija se pogaja za pristop že veliko let, vendar je po mojem mnenju to pravilna rešitev, saj bo skozi ta proces pristopila kot močna, stabilna, povezana z evropsko identiteto v integracijo, v kateri bo morala veslati z ostalimi 27 članicami.

Minister za evropske zadeve Jim Murphy je v svojem govoru dejal: « Turčija kot križišče med Zahodom in Vzhodom, Islamom in krščanstvom ima več kot samo simbolno noto. Turki imajo boljše odnose s Srednjim vzhodom kot pa katerakoli članica Evropske unije. Turčija bi prinesla novo dimenzijo v zunanjo odnose in zunanjo politiko Evropske unije, saj obedve potrebujeta varnost in stabilnost. » (Turkey an Eu accession, 2008, str. 9).

Turčija je dosegla velik napredek pri izvajanju političnih reform, zlasti na področju uvajanja daljnosežnih ustavnih in zakonodajnih sprememb, ki jih je sprejela v zadnjih letih. Po drugi strani pa še ni uveljavila zakona o društvih, novega kazenskega zakonika in zakona o drugostopenjskih prizivnih sodiščih. Zakonodajo in njeno izvajanje bo morala še naprej krepiti in poglobljati. To zlasti velja na področju boja proti mučenju in okrutnemu ravnanju ter za izvajanje odločb, ki urejajo svobodno izražanje, svobodo veroizpovedi, pravice žensk,

standarde ILO, vključno s pravicami sindikatov in pravicami manjšin (Poročilo komisije evropske skupnosti, 2006, str. 50 - 53).

Poglavitne sestavine poročila Komisije o zmogljivosti vključitve Turčije v Evropsko unije so, da mora delovati v skladu s strategijo, sestavljeno iz treh stebrov (Evropska Komisija, 2004, str. 3):

- Prvi steber se nanaša na sodelovanje za okrepitev podpore procesu reform v Turčiji, zlasti v smislu nadaljnega izpolnjevanja političnih meril iz Köbenhavna. Za zagotovitev trajnosti in nepreklicnosti procesa političnih reform mora EU še naprej pozorno spremljati napredek izvajanja političnih reform. To bo doseženo na podlagi popravljenega partnerstva za pristop, ki bo opredelilo prednostne naloge procesa reforme. Splošni pregled napredka na področju političnih reform bo opravljen enkrat letno, z začetkom konec leta 2005. Napredek pogajanj bo pogojen s hitrostjo reform. Komisija bo priporočila začasno ustavitev pogajanj v primeru hudih ali ponavljajočih se kršitev načel svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter vladavine prava, na katerih temelji Unija. O takem morebitnem priporočilu bo Svet odločal s kvalificirano večino.

- Drugi steber obravnava poseben pristop k pristopnim pogajanjem s Turčijo. Pristopna pogajanja bodo potekala v okviru medvladne konference, kjer morajo biti odločitve sprejete soglasno in ob udeležbi vseh članic EU. Pogajanja bodo zapletena. Za vsako poglavje pogajanj bo moral Svet opredeliti primerjalne mejnike za začasno zaprtje, po potrebi pa tudi za odprtje pogajanj, vključno z zadovoljivim potekom izvajanja zakonodaje EU. Obstoječe zakonske obveznosti v skladu s pravnim redom EU morajo biti izpolnjene pred začetkom pogajanj v okviru zadevnih poglavij. Morda bodo potrebna dolga prehodna obdobja. Poleg tega se lahko zgodi, da bodo na nekaterih področjih, kot so strukturne politike in kmetijstvo, potrebne posebne ureditve, na področju prostega gibanja delavcev pa bo treba premisliti o uvedbi trajnih zaščitnih ukrepov. Pomembne bodo tudi finančne in institucionalne posledice pristopa Turčije. EU bo morala opredeliti svojo finančno perspektivo za obdobje po letu 2014 še pred zaključkom pogajanj. Ob tem bo Komisija med pogajanjem spremljala sposobnost Unije za sprejem novih članic in poglobitev združevanja ob upoštevanju ciljev pogodbe glede skupnih politik in solidarnosti.

- Tretji steber se nanaša na bistveno okrepljeni politični in kulturni dialog, ki bo tesneje povezal ljudi iz držav članic EU in Turčije. Najpomembnejšo vlogo v tem dialogu, ki ga mora EU dodatno spodbujati, bi morala odigrati civilna družba. Komisija bo predstavila predloge glede podpore, ki jo lahko ponudi temu dialogu. Komisija je prepričana, da bo proces pogajanj ključnega pomena za spodbujanje nadaljnjih reform v Turčiji. Je pa to po naravi odprt proces, katerega izida ni moč predvideti vnaprej. Ne glede na izid pogajanj ali naknadnega postopka ratifikacije je treba nujno zagotoviti popolno vpetost Turčije v evropske strukture v okviru odnosov med EU in Turčijo. Pristop Turčije bi bilo treba temeljito pripraviti, s ciljem zagotoviti nemoteno integracijo, ki ne bo ogrožala, temveč izboljšala dosežke petdesetletnega evropskega združevanja.

Pristop Turčije k Evropski uniji predstavlja velik izziv tako za Turčijo kot za Evropsko unijo, vendar če bo postopek pristopa dobro izpeljan, bo odprl pomembne priložnosti tako za Evropsko unijo kot za Turčijo, vendar pa se je potrebno zavedati, da bi se lahko vse te priprave, prilagajanja, pogajanja in sodelovanja nadaljevala globoko v naslednje desetletje. V tem obdobju se bosta obe seveda naprej razvijali, vendar bi se morala Turčija še koreniteneje spremeniti in priti bližje na pot Evropski uniji.

SKLEP

V vseh znanih človeških družbah in kulturah najdemo religijo, ki je imela različne vloge. Lahko je povezovala ljudi in bila vir solidarnosti, mnogokrat pa je povzročala nesoglasja in spore med ljudmi. Tako so nastale drugačne kulture in različni prepadi med njimi. Verski konflikti so bili že v zgodovini pogosti, saj je vera tudi sredstvo združevanja in intergracije ter poenotenje narodov.

Integracija predstavlja dvosmeren proces obojestranske prilagoditve med migranti in ciljno skupino, v kateri ti dve skupini ne le da sprejemata skupno kulturo, temveč tudi k njej obe prispevata. V želji, da se zgodi napredek, se mora zgoditi interakcija, obe strani se morata truditi po svojih najboljših močeh. Zato mora tako Evropska unija kot vsi muslimani tega sveta imeti visoko stopnjo pripravljenosti, da tako politično kot kulturno integrirata. Vendar pa je prvi korak, ki ga morata obe strani storiti, da prenehata z medsebojnim demoniziranjem.

Evropska unija mora za čimprejšnjo integracijo z muslimani ustanoviti in uvesti več reprezentativnih oz. krovnih organizacij v vseh svojih članicah, ki bi predstavljale interese muslimanov pri reševanju osrednjih težav, kot so odnos javnega izobraževalnega sistema do islama in muslimanov, politično vključevanje, kulturno integracijo. Vendar pa je treba poudariti, da je ustanavljanje teh organizacij kompleksni projekt, saj je potrebno da se znotraj muslimanskih skupin prilagodi njim, saj ima vsaka pestro etično, teološko in jezikovno strukturo. Ker je Evropska unija v vsakršni prednosti, mora prevzeti inicativo in določiti dolgoročno strategijo o odnosu z islamskim svetom ter pomagati demokratizirati muslimanske države in vzgoje, saj bo le to zmanjšalo intenziteto in število predsotkov o muslimanih.

Muslimanski svet mora omogočiti uspeh demokracije v muslimanskih državah in tako ustvariti družbo, v kateri bodo lahko svobodno volili in kandidirali na demokratičen način. S tem demokratičnim načinom morajo dopustiti svojim vernikom večjo svobodo govora, večjo svobodo lastnega odločanja in na splošno do lastnega načina življenja. Druga največja prioriteta pa bi jim morala postati izobrazba, saj visoka stopnja izobrazbe ne sme biti omejena na ozke kroge elite, verske šole pa bi morale v svoj program vključiti tudi preučevne družbenih ved, znanosti in množičnih medijev. Poskrbeti morajo tudi za večjo tolerančnost in odprtost islama, ženskam pa vrniti njihovo zasluženno mesto v družbi ter vključiti tudi socialno pravičnost, moralno integriteto in strpnost. Zavedati bi se morali, da so narod, ki lahko postane most med družbo, v kateri živijo in svetom kateremu pripadajo.

Vstop Turčije v Evropsko unijo bi doprinesla Evropi več kultur, več tradicij, več vrednot. Turški vstop bi premaknil težišče odločanja iz starih držav članic bolj na novinke. Turčija resda gospodarsko zaostaja za močnimi evropskimi državami, vendar bi zaradi velikega števila prebivalcev imela večje število glasov v Svetu EU in več sedežev v parlamentu, kar bi v EU prineslo svež veter ter pripomoglo k nadaljnji demokratizaciji. Turčija bi pomembno vplivala tudi na mednarodno vlogo EU ter na varnost držav vključenih v Evropsko unijo. Njen vstop bi tudi širše odprl vrata balkanskih držav, saj v Evropi že sedaj z več kot 80 tisoč podjetji v lasti turških poslovnežev zagotavljajo desetine tisočem Evropejcem delovna mesta. Širitev EU s Turčijo bo tako postal vzor in cilj prihodnosti sveta, saj bo dokazala sožitje tudi zelo različnih ver in dokazala, da se z veliko truda, razumevanjem, prilagajanjem ter demokracijo, da urediti tudi stvari, ki veljajo za nemogoče. Evropska unija bo z polnopravnim članstvom Turčije pridobila tudi večji mir in varnost, demokracijo in povečala svojo ekonomsko rast in s tem posledično prosperiteto za vse državljane Evrope.

LITERATURA IN VIRI

1. Alekšič, J. (1967). *Malo Sveto pismo: izbor stare in nove zaveze*. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
2. Al-Lahim: *The Principles of Islam*. 20 april 2003.
[URL:<http://www.al-sunnah.com/principles.htm>].
3. Bećirović Z. (2002). *Tržno in poslovno komuniciranje skozi prizmo islamskega prava*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Black, I. (2002). *Turkey must be kept out of the Union*. Giscard says. Guardian Unlimited on line. 9. november 2002 str.15.
5. Borenstein, U., Gutschera, H., Körner, T., Ludwig, R., Maier & R., Ulrich. (1998): *Kronika krščanstva*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. Cardini, F. (2003). *Evropa in islam*. Ljubljana: C.H.Beck'schw Verlagsbuchhandlung, Nemčija.
7. Center za spremljanje rasizma in ksenofobije (EUMC), *Muslimani v Evropski uniji: »Diskriminacija in islamofobija«*, EUMC, 2007.
[URL: <http://fra.europa.eu/fra/material/pub/muslim/EUMC-highlights-SL.pdf>]
8. Commission of the European communities, *Turkey 2006 Progress Reports*, Brussels, 8.11.2006.
[URL: ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf]
9. Densy, H. (1995). *Evropa rojstvo ideje*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
10. El- Qaradawi J.(1997). *Halal i haram u islamu*. Sarajevo:
11. Evrobarometer, julij 2002.
[URL: http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/legis/lgms_en.htm]
12. *Evropska skupnost vaša soseda*. (1993). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
13. Evropska komisija, *Komisija priporoča začetek pogajanj Turčijo pod določenimi pogoji*. 6. oktober 2004.
[URL: http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/]
14. Evropska unija, Evropska komisija, Generalni direktorat za komuniciranje. (2007). *Osnovna dejstva in podatki o Evropi in Evropejcih*.
15. Evropski parlament (2004a): *Nova podoba evropskih akterjev*. 2.april 2004.
[URL: <http://www.europarl.europa.eu/highlights/sl/303.html>]
16. Evropski parlament (2004b): *Nemčija in Francija s kupnim stališčem o Turčiji*. 6.december 2004.
[URL:<http://www.europal.si/novica.php?id=2345>]
17. Evropski parlament (2004c): *Chirac postavil pogoje za dogovor med EU in Turčijo*, 6. december 2008.
[URL:<http://www.europal.ci/novica.php?id=2349>]
18. Evropski parlament (2005): *Parlament preložil glasovanje o Ankaransekem protokolu k carinski uniji s Turčijo*. 28. september 2005.

- [URL:http://www.europarl.eu.int/news/expert/infopress_page/027-670-271-0*9-39-03-20050924IPR00563-28-09-2005-2005-true/default_sl.htm.]
19. Harrison, A., Dalkiran E. & Elsey E.(2000). *International business*. First published, Oxford University press.
  20. House of commons, Business and Enterprise committee, *Keeping the door wide open: Turkey and EU accession*, 30. junij 2008.
[URL:<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk./pa/cm2007008/emselect/cmberr/367/367i.pdf>]
  21. Ifimes-international institute for middle east and balkan studies (2005): *Zmerni (političen) islam – novi zaveznik zahoda*. 11.10.2005.
[URL:<http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=09&ID=56&Find=zmerni%20politični%20islam&M=10&Y=2005>]
  22. Inštitut za pravo človekovih pravic *Odnos med cerkvijo in državo z vidika prava Evropske unije*, Ljubljana, 31. Januar 2004 Drenik.
[URL:http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/Zakonodaja/verska_svoboda3.doc)]
  23. International institute ifimes.
[URL:<http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=092&ID=56>]
  24. Kaynak E.(1989). *The management of International Advertising*. First Publisher. New York: Quorum Books.
  25. Khan Muqtedar: *Who are moderate Muslims? Islam for today*. Association of Muslim Social Scientists. Center for the study of Islam and Democracy. 15. junij 2003.
[URL:<http://www.islamfortoday.com/khan08.htm>]
  26. Kranjc, J. (1994). *Latinski pravni reki*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
  27. Newinternationalist, *Muslim the Facts*, maj 2006, št. 245.
[URL:<http://newint.org/features/2002/05/01/muslims-facts>]
  28. Nicolas, M. (1999). *Evropska unija*. Littera pickta za slovensko izdajo.
  29. Osolnik, M. (2003). *Muslimani v Zahodni Evropi med integracijo in getoizacijo*. Teorija in praksa, 40, št, str. 697-698.
  30. Papaandreu, A. Joros (2004). *Naj se pogajanja s Turčijo začnejo*. Delo 16. december 2004, str. 5.
  31. Pascal Fontaine. *Evropa v 12. Poglavjih*. Evropska komisija. oktober 2006.
[URL:http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/sl.doc]
  32. Pašič, A. (2006). *Islam in moderni Zahod*. Kranj: Gorenjski glas.
  33. Portal EU(2004a): *Turčija svari pred valom terorizma*. 20. september 2004.
[URL:<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=26832>]
  34. Portal EU(2004b): *Mešani občutki ob ponovnih šititvah unij*. 20. september 2004.
[URL:<http://www.evropska-unija.si/?p=120&id=2681>]
  35. Portal Izvozno okno: *Predstavitev države Turčije*. 12. maj 2008.
[URL:http://www.izvoznookno.si/podatki/tur/predstavitev/read&c_menu=16&c_id=89425]
  36. Pravni informacijski sistem RS.

- [URL:http://www.pisrs.si/eurovoc_deskripter.aspx?p_id_eurovoc=688]
37. Referaty.sk: Exploring *Islam and Business*, 12. maj 2003.
[URL:<http://www.referaty.sk/index.php?refetat=5319>]
38. Remond, R. (2005) *Religija in družba v Evropi*. Ljubljana: C.H.Beck'schw Verlagsbuchhandlung, Nemčija.
39. RTV SLO (2005 a). *Turki ne zaupajo Evropski uniji*, Ljubljana, 01. oktober 2006.
[URL:<http://www.rtv slo.si/modload.php?&cmo d=news&op=sections&func=856>]
40. Sever, M., Sever, V. & Sankovič, N. (2004). *Alamah Eu s spletnimi povezavami*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenija.
41. Služba vlade RS za evropske zadeve, *Listina o temeljnih pravicah Evropske unij*, 12.11.2007.
[URL:http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/temeljni_dokumenti/Listina_o_temeljnih_pravicah_EU.pdf]
42. Sporočilo komisije evropskemu parlamentu in svetu, *Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2006-2007*. Bruselj, 8. november 2006.
[URL:http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=sl&DosId=194920]
43. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_07.pdf]
44. Šinkovec, J. (1996). *Evropsko pravo*. Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije.
45. Tayeb, M. (2000). *International Business*. First publisher. London: Prentice Hall.
46. The Economist Intelligence Unit, *Mednarodni denarni sklad*, Urad RS za statistiko, Euromoney, 12. maj 2008.
[URL:http://www.izvoznookno.si/podatki/tur/statisticni_indikatorji/]
47. Uradni list Republike Slovenije (2002). *Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002*. Uradni list Republike Slovenije, Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve in Služba Republike Slovenije za zakonodajo.
48. Vistoropski, Nika: *Si želite, da bi bil EU krščanski klub?* 14. april 2005.
[URL:<http://www.turkish-embassy.si/intervju.htm>]
49. Zlobec, J. (2004). *Plavaj naprej in nči ne govori*. 20.07.2008.
[URL:http://www.mladina.si/mednik/200417/članek/slo-drzavni_izbor—jasa/_zlobec]
50. Wikipedija, prosta enciklopedija. 15. junij 2007.
[URL:http://sl.wikipedia.org/wiki/Evropska_unija]

Tabela 1: Veroukazpoved prebivalcev posamezne članice Evropske unije v letu 2008 (v odstotkih)

Države članice	Veroukazpoved prebivalcev posamezne članice Evropske Unije izraženi v odstotkih											
	Katoliki	Musli mani	Prote stanti	Pravo slavci	Kalvinisti	Luterani	Ateisti	Hindujci	Anglikanci	Židje	Evalge ničani	Ostali
Avstrija	73,6	4,2	4,7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bolgarija	1,2	12,2	0	82,6	0	0	0	0	0	0	0	0
Belgija	75	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ciper	0	18	0	78	0	0	0	0	0	0	0	0
Češka	39,2	0	4,6	3	0	0	39,8	0	0	0	0	0
Danska	1,5	0	1,5	0	0	0	0	0	0	0	95	0
Estonija	0	0	0	12,8	0	0	34,1	0	0	0	13,6	0
Finska	0	0	84,2	1,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Francija	85	7	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Grčija	0	1,3	0	98	0	0	0	0	0	0	0	0,7
Italija	90	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0
Irska	93	0	0	0	0	0	1	0	3	0	0	3
Luksemburg	87	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
Latvija	14,9	0	16,7	8	0	0	0	0	0	0	0	59,8
Litva	79	0	1,9	4,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Madžarska	55,5	0	0	0	15,9	3	0	0	0	0	0	0
Malta	98	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Nemčija	34	3,7	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nizozemska	31	5,5	20	0	0	0	41	0	0	0	0	0
Portugalska	94	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Poljska	89,9	0	0,3	1,3	0	0	0	0	0	0	0	0
Romunija	4,7	0	7,5	86,8	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovaška	73	0	10,8	4,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovenija	57,8	2,4	0	2,3	0	0	0	0	0	0	0,8	0
Švedska	1,5	0	94	0	0	0	0	0	0	0	0	4,5
Španija	94	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
VB in S.Irske	15	2,7	0	0	0	0	0	1	46	0	0	0

Legenda: * Podatki za leto 2008 so projekcija.

Vir: The Economist Intelligence Unit, Mednarodni denarni sklad, Urad RS za statistiko, Euromoney ,2008.